

kacijo omogoča), deluje na pisatelja s težo ekonomije (jezika). Kakor hitro pa je ta minimalni standard zagotovljen, se pričinja pisateljeva svoboda, ki je jezikovna subverzija, produkcija in inovacija. S tem, ko leposlovna pisava producira jezik — ko torej zavrača jezik kot sredstvo, ko ne zapisuje že izrečenih stavkov — producira tudi svet, ki pa je glede na prvotno stvarnost, ki je hotela biti ujeta v književno delo, drugi svet. Diferenca je neskončna. In v tej diferenci raste tisto neizrekljivo, o čemer je eksplicitno treba molčati: skozi nereproduktivno jezikovno dejavnost človek žari svojo časovno in prostorsko pričujočnost, da se sliši brnenje njegovega bivanja.

Postskriptum. Prejšnji teden sem ti poslal, spoštovani urednik, svoj zapis o jeziku. Danes v 4. številki *Sodobnosti* berem, da mi je tovariš Josip Vidmar popravil naslov knjige v *Rahli* stik. Kljub temu, da po njegovem ne vem, kdaj pišemo določno in kdaj nedoločno obliko pridevnika, predvsem pa da ne bi bilo preveč nepotrebnih napak, poudarjam, da je pravi naslov *Rahel* stik, kot to že skoraj dve leti piše na platnicah knjige.



Jože
Javoršek

Politika jezika

S kolikor globljo človeško prizadetostjo bere kdo razmišljanja o slovenščini, ki so bila natisnjena v aprilski številki letošnje *Sodobnosti*, toliko bolj prihaja do spoznanja o usodni povezanosti slovenskega jezika s politiko. Oziroma politike z njim. Eno izmed bistvenih bojnih sredstev majhnih narodov za obstoj bodisi v spopadu z najrazličnejšimi gospodarsko političnimi silami, ali pa v obrambi zoper vtapljanje

v večja in višja občestva je jezik. Zato je politika jezika del zgodovine nekega naroda.

Če bi iskali potrdilo teh besed po straneh slovenske preteklosti, bi se z njim srečali že v sredi XVI. stoletja, ko se je odnos do slovenskega jezika pokazal kot idejno-politična osnova slovenskega združevanja in prebujanja. — Pozneje se je v bitki za slovenščino in njeno vsestransko uveljavljanje izrazila bistvena ljudsko demokratična volja po osvobajanju slovenskega življenja, pa naj gre za obdobja razsvetljenstva ali romantike. — V sredi XIX. stoletja je postal jezik mladoslovencev že sila, ki je pomagala v združevanju vseh Slovencev, ta sila pa se je z moderno uveljavila tudi v mednarodnem obsegu in končno postala ena izmed osnov slovenske državnosti.

Nobenega dvoma torej ni, da je slovenščina usodno zvezana s politiko.

Kako izrazita pa je ta resnica še dandanes, vidimo iz članka Tarasa Kermaunerja *Smer pluralizacije* v zadnji številki *Sodobnosti*.

Taras Kermauner je v sodobni slovenski kulturi podoben mediju, ki ga uporabljajo hipnotizerji, da z njim počno skoraj vse, kar jim je ljubo, in s tem kažejo nad človekom svoje psihično gospodstvo, se pravi svoje lastno stanje. Medij Kermauner namreč vleče nase vse idejne grozote, estetske

avanture, nesmiselne in politikantske špekulacije sodobnega slovenskega sveta, zato je treba brati samo njegove brezštevne spise, pa nam bo kot na dlani jasno, kaj se dogaja v slovenskem zakulisju. Kermaunerjeva dobra lastnost je, da pojave, katerih medij je, dokaj natanko opisuje in razlaga, in v svojem sanjskem stanju govori resnice, ki jih njegovi hipnotizerji za vse na svetu sami ne bi povedali. V vsem tem početju, ki ga uganja z neko sveto preproščino, je podoben »jagnjetu, ki odjemlje grehe sveta«.

Tako tudi v njegovem spisu *Smer pluralizacije* kot v zbirnem kanalu lahko gledamo in vohamo vso odplako našega trenutnega slovenskega življenja, pa čeprav v bistvu govori samo o naših grozljivih odnosih do slovenščine. Zato seveda ni boljšega kašipota, kako priti do najrazličnejših rešilnih spoznanj o pomoči sodobnemu slovenskemu jeziku, kakor so Kermaunerjeva razmišljanja in opazovanja, ker nam nehote razkrivajo resnico.

Preden pa si jih bomo (na hitro) ogledali, je treba najprej razčistiti, zakaj ima Taras Kermauner tako svojstveno mnenje o zgodovinski vlogi slovenskih »kulturnikov« v prejšnjih in zdajšnjih časih. Če si tega Tarasovega mnenja ne bomo ogledali od blizu in ga poskušali doumeti, bi se pozneje zaman spopadali z zablodami kermaunerjevskega jezikoslovja.

Verjetno je od vseh môr, ki s tako strastjo in užitki tlačijo Tarasa Kermaunerja, najdebelejša in najučinkovitejša tista, ki bi jo lahko imenovali: slovenska kultura. Ta môra tlači Kermaunerja sicer že vrsto let, že vrsto let namreč govori o predstavnikih te môre, se pravi o slovenskih »kulturnikih« na čisto svojstven način. Tako svojstven, da so vsi, ki ga berejo, ob sapo in mu zato nihče ne stopi na jezik.

Za kaj gre?

Za staro resnico, da je slovenska kultura del svojega zgodovinskega poslanstva z letom 1945 opravila. Do leta 1945 je bila namreč posebna sila v življenju malega naroda in je pomagala oblikovati njegovo zavest, še več: »Kulturniki so nekoč normirali slovenski jezik, vendar v skladu z jezikom, kakršnega so imeli za ljudskega, za narodnega. Iz duha ljudstva so ustvarjali narod. Njihova socialna funkcija: biti zavest nastajajočega naroda, grupa in stroka, skozi katero je speči (še nerazviti, zatirani, otroški, neeksplicitni, po sebi) narod prihajal k sebi v budnost, zrelost, odraslost, razvitost. Menili so, da so le v službi naroda, vendar vemo, da se tudi kralji imenujejo služabniki ljudstva«. Tako piše Taras Kermauner.

Svojo misel pa obteži s trditvami, ki so docela iz trte izvite in ki so mu potrebne izključno za posebne vrste politično demagogijo. Kermauner namreč pravi, da so bili kulturniki »samostojna plast z nemalo vodilnimi vlogami«, da so imeli »pravico do zakonodaje«, »na določenih terenih tudi pravico do izvršilne in sodne oblasti«. In zaključí: »Tako jim je padel na rame precej totalitaren in avtokratičen, paternalističen model«.

Zaman se človek sprašuje, v katerem obdobju slovenske zgodovine naj bi imeli »kulturniki« vodilne vloge, pravico do zakonodaje, pravico do izvršilne in sodne oblasti in kdaj in kako so se ukvarjali s totalitarizmom, avtokracijo ali paternalizmom. Edino Trubar kot superintendent slovenske cerkve in kot izjemen diplomat, politik in imenitnež bi se utegnil približati Tarasovi trditvi o nekdanji veljavi slovenskih »kulturnikov«, če pa se njegova misel dotika Bleiweisa, Tavčarja ali Gradnika, ki so bili v službi oblasti, je njegova misel pač izgubila sleherni čut za prave mere. Zakaj znano je, da so bili slovenski »kulturniki« do narodnoosvobodilnega boja skoraj

brez izjeme ena sama dolga procesija revežev, zapostavljenecv, jecljavcev, odrivancev, preganjancev in ilegalcev. Slovenski pesniki, pisatelji in umetniki sploh, so bili v slovenski zgodovini v tako sramotnem položaju in so doživljali tako tragične usode, da so Kermaunerjeve izmišljotine o njihovih »vodilnih vlogah«, »pravica do zakonodaje«, »do izvršilne in sodne oblasti« itd. blizu sumljive nespameti.

Treba pa je seveda premisliti in ugotoviti, zakaj si Kermauner že toliko časa izmišlja pravljico o vsemogočnih slovenskih »kulturnikih«, ki pa so leta 1945 izgubili svoj imperij. Njegova pravljica namreč nikakor ni tako nedolžna, ampak je umno in spretno sestavljena past.

Kermauner v svojih razmišljanjih o jeziku izhaja iz tele osnovne trditve: jezik izgubi svojo »translingvistično funkcijo«, brž ko je državnost dokončana. Takrat se začne, po njegovem mnenju, detroniziranje jezikoslovcev in pisateljev (kot sploh vseh »kulturnikov«). »Kulturniki« pa začno zaradi tega, tako si pač zamišlja Taras, na ves glas jokati, se metati ob tla in predvsem glasno tarnati in jadikovati za starimi časi, ko so bili na oblasti, ko so imeli vodilne vloge, ko so bili Soloni in so noč in dan pisali na tablice znamenite zakone. Bili so tudi Salomoni in so salomonsko odločali o vseh javnih in skritih sporih. Imeli so v rokah tudi velikanske škarje ter z njimi krojili narodu usodo. Zdaj, ko »je državnost dokončana«, se pravi, ko smo prišli do svoje republike, do svoje oblasti in do značilnega in samo-svojega ukoreninjenja te oblasti, pa so »kulturnike« porinili v kot. Odstavili. Zapostavili. Zato sede doma za svojimi pisalnimi stroji (v copatah) ter se cmerijo, zakaj »kultura je kot subsistem podrejena,« kulturniki pa so v istem položaju kot delavci, kot obrtniki, kot uradniki, kot kmetje. Nič več.

Gre za dve resnici: za ugotavljanje dejanskega stanja in dejansko stanje je, da se s kulturo kot subsistemom vsi strinjajo in skorajda vsi žele, da bi tako stanje bilo zares naravno in da bi obstalo v našem življenju kot nekaj samo po sebi umevnega.

V resnici pa vidimo, da večina slovenskih kulturnih delavcev sploh ni doumela razvoja naše povojne družbe, zlasti pa ne nekaterih revolucionarnih posebnosti v njenem razvoju po letu 1948. Zaradi tega čudnega nerazumevanja, ki ga v temle razmišljanju nočemo raziskovati ali iskati zanj krivcev, se v resnici ni znala vključiti v razvoj sodobnega slovenskega sveta in v njem ustvarjalno sodelovati. Še več! Vseh tistih »kulturnikov«, ki so razumeli razvoj zgodovine in se zvezali z družbo, ki ni več politična ali režimska v starem smislu, ampak hoče biti družba svobodnih osebnosti, ki so se svobodno dogovorile za svojstveno nove in demokratične oblike življenja, tarasovci kratko malo nimajo več za »kulturnike«, ampak za oblastnike. V resnici pa bi morala biti ustvarjalna vloga »kulturnikov« v revolucionarnem procesu, v katerem se porajajo oblike novega humanizma, ki je zaenkrat še ves v zasnutkih ali v tveganih izpeljavah, prav tako zgodovinska, kakor je bila priprava na narodnoosvobodilno vojsko in revolucijo oziroma sodelovanje v obeh. Tisti, ki govore o detroniziranju inteligence, o izgubi njenih pravic, o izgubi njenega smisla, taka dejanja in stanja sami hočejo, ker jim pač iz ideološko političnih razlogov ni do nove veljave. Vse tiste pa, ki se kakorkoli (dobro ali slabo) vključujejo v nove procese novega razvoja nove družbe, seveda zaničujejo in se zoper nje bojujejo z vsemi sredstvi, ki so jim v mirnodobskih časih na voljo.

Táko je dejansko kulturno politično stanje med slovenskimi »kulturniki«.

To stanje pa se najbolj jasno in oprijemljivo kaže v Kermaunerjevih odnosih do jezika, kakršni so zarisani v članku *Smer pluralizacije*.

Kermauner slovenščino, se pravi »visok«, »star«, umetelen«, narodni jezik v bistvu zaničuje. Že sama zgodovina tega jezika, ki je po njegovem mnenju nastala »pod pritiskom varuhov narodne enotnosti«, mu je zoprna. Vse, za kar so se mojstri slovenske besede od Trubarja do Župančiča trudili, je bilo zanj sumljivo, zakaj ti ljudje so »poenotevalno, vistosmerjajoče vplivali na socialno primarno diferencirane slovenske množice in uspešno prepričevali ali vsaj zavirali naravno spreminjanje jezika«. Boj slovenske književnosti za enoten slovenski jezik in s tem za združeno Slovenijo ocenjuje Kermauner kot nasilnost, kot centralizem, kot totalitarizem (nacionalizem). In vse to v *Sodobnosti* lanskega leta na strani 970. Sedanja književno slovenščino, se pravi »visok«, »star« in »umetelen« narodni jezik pa v prejšnji številki *Sodobnosti* veže z grupo, »ki deloma drži tradicionalne vodstvene položaje, deloma jih želi obnoviti, predvsem pa okrepiti duhovni pomen kulturniške inteligence, pisateljev«. Z drugimi besedami: kdor piše slovenščino, kakršno je izoblikovala slovenska literatura, se nujno veže z neko oblastniško grupo. Vprašanje pa je, kdo sestavlja to grupo. Tisti, ki sodelujejo ali hočejo sodelovati v bitkah in snovanjih sodobne družbe? In kdo so oblastniki? Skupščina SRS? Centralni komite Zveze komunistov Slovenije? Izvršni svet? Republiška konferenca SZDL? Če so oni oblastniki, so potemtakem oni svečeniki »visoke«, »stare«, »lepe« slovenščine? Torej so z njimi neposredno zvezani Boris Pahor, Alojz Rebula, dr. Tine Debeljak in Mirko Javornik, ki tudi pišejo »visoko«, »staro« in »lepo« slovenščino? Ali če gremo na logičen sprehod po svetu: kdor piše amerikanščino kot Poe, kot Steinbeck, kot Bellow, je torej Carterjev človek? Kdor piše ruščino kot Puškin, kot Tolstoj ali Ahmatova, je opričnik Brežnjeva? Kdor piše francoščino, kakršna se je izoblikovala od Malherba do Port-Royal in do Jeana Geneta, je Giscardov podrepnik? Seveda. Taras pravi: »Z državno in institucionalno osamosvojitvijo slovenskega naroda, leta 1945... je postala tradicionalna jezikovna norma, skladnost politično in ideološko, tako močna, tako despotska, da se ji je posrečilo izničiti nekdanjo opozicijsko periferijo in »nepravilna« odstopanja, jezikovno ilegalno, pluralizem«.

Nato Kermauner zapiše stavke, ki so po svoji spogledljivosti taki, da se jih človeku upira še enkrat zapisati. Bistvena misel njegovih stavkov pa je: dokler bo ta jezik, se pravi slovenščina, obstajal, bo obstajala tudi slovenska državnost, bo obstajala tudi grupa, ki drži tradicionalne vodstvene položaje, a se bo bojevala pred napadi z nasprotne strani in zato »nenehno zahtevala več oblasti zase in večje spoštovanje visokega jezika«.

Človeku zastaja dih. Ali je slovenska državnost zvezana z »visokim jezikom« ali »visoki jezik« z njo? In kdo je grupa, »ki drži tradicionalne vodstvene položaje« in ki piše prav zaradi tega lepo slovenščino? Znano je, da politiki pišejo izredno slabo slovenščino, táko, ki na žalost z »visokim jezikom« največkrat nima nikakršne zveze. Torej slovenska državnost ni zvezana s politiki, ker ne »drže tradicionalno vodstvenih položajev«, saj ne pišejo »visoke slovenščine«. Za koga torej gre? Kdo je tisti, ki zahteva, kot Kermauner pravi, »več oblasti zase in večje spoštovanje visokega jezika«? In zakaj naj bi kaj takega sploh zahteval? In kaj je pravzaprav »visoki

jezik«? Najbrž Prešernov, Levstikov, Stritarjev, Tavčarjev, Kettejev, Cancarjev, Župančičev, Kosovelov, Vidmarjev? Višjega si zaenkrat ni mogoče misliti.

Ampak kaj sedaj?

Po vsem, kar je Kermauner zapisal, bi morali namreč slovenščino, ki je sad večstoletnega razvoja, da ne zapišemo kakšne bolj vznesene besede, kratko malo veči med staro šaro. S tem bi se morali seveda odreči tudi slovenski književnosti, saj je pisana v glavnem v tem »visokem jeziku«. In zavreči državnost, ki je čuvar tega jezika. Po vsej verjetnosti bi si bilo treba izmisliti čisto nov jezik ali pa se okleniti prekmurščine ali kosteljščine ali kakih drugih jezikovnih smeri, ki bi bile po meri novim (pluralističnim) silam v slovenskem družbenem življenju. Nikakor pa ne bi smeli ravnati tako, kot so doslej ravnali vsi revolucionarji, pa najsi so bili politični, ideološki ali literarno-umetnostni: da so pograbili izročilo ter ga speljali v višje svetlobe. Vzemimo za primer samo Andréja Bretona, čigar prekucuška miselnost je postavila na glavo sodobno literaturo, pa bomo ugotovili, da piše takšno ali skorajda še lepšo francoščino kot Racine. Na Slovenskem, v tej majhni deželi, stisnjeni pod obronke vzhodnih Alp, v deželi, kjer se je slovensko ljudstvo z nepopisno voljo in izjemnim junaštvom ohranilo ter svojo voljo do življenja pokazalo s tem, da je ohranilo in celo izoblikovalo svoj jezik, naj bi zdaj ta jezik razdejali, ponesnažili in zapletli do nedoumnosti in neumnosti? In tako dejanje naj bi bilo dejanje napredka? In boj za novo, drugačno oblast? Kermauner namreč jasno in določno zapiše: »Grupe, ki nastajajo v skladu z novim razvojem različnih segmentov družbe, bodo prvi skupni (se pravi vladajoči grupi) nasprotovale, skušale jo bodo detronizirati in jezik čim bolj povsakdanjiti, uraznoličiti; jasno je, da bodo vrsto teh raznolikosti kodificirale in na tistih področjih one izvajale oblast«.

Zdaj je vse kot na dlani jasno.

V razvoju jezika vidimo odsev slovenske zgodovine. Doslej je jezik odkrival sliko nenehnega napredka. Zdaj, v obdobju Tarasa Kermaunerja, pa se v jeziku zrcali protinapredek, temu protinapredku pa poveljujejo zamaskirani poglavarji atlantske kulture, ki se pri nas bohota z najrazličnejšimi sredstvi, kot je na primer lažni personalizem (Kocbek) ali pa načelno razčlovečevanje (Zupan).

Da nam bo položaj slovenskega jezika v tem trenutku jasnejši in politična grupacija, kakršno riše Kermauner, bolj razvidna, je treba zajeti problem v celoti in v njem osvetliti posamezne predele.

Predvsem je treba odločno zavrnilo rokohitrsko misel Dimitrija Rupla, ki v zadnji številki *Sodobnosti* trdi, »da za obvladanje materinščine ni potrebno nobene šole«, da »vsi znamo slovensko od malega. Medtem ko mora gozdarski inženir hoditi v gozdarsko visoko šolo in prakticirati med hlodi in vsakovrstnimi rastlinami, pisatelj preprosto sede k papirju in obrača besede, ki jih je dobil takorekoč ob rojstvu«. — Resnica je čisto drugačna. Jezik nastaja s silnimi napori in kolikor več napora vanj vložimo, toliko bolj se razvija in tolikanj lepši je.

Napredne oblike slovenskega jezika so se najprej prikazale pri Trubarju, ki je slovenščino potegnil iz temè nepopisne gošče. S svojim svetlim duhom in revolucionarno zamislijo »slovenske cerkve« kot združevaljice slovenstva, ki naj bi bilo vmesni člen med balkanskim muslimanstvom in renesančno Evropo, je naš jezik uveljavil. Tudi pozneje so bili vsi napori za

višjo jezikovno podobo slovenščine povezani z naporji za bolj razvito, bolj svobodno in bolj samostojno slovensko družbo. Svoj vrh so dosegli v Francetu Prešernu, ki je izoblikoval temeljno politiko slovenskega jezika, ki drži, če natanko premislimo, še dandanes. V svoji *Novi pisariji* je namreč napadel tri poglavitne sovražnike slovenščine: slovanofilsko obsedenost, ki bi utegnila škodovati našemu jeziku, ga spodriniti in s tem spriditi izvirnost našega duha, izključno in nesmiselno zaljubljenost v zgolj kmečki jezik, ki v razvitem narodu nikakor ne more biti edini zakonodajalec jezika, in racionalistično miselnost, ki sodi, da jezik ustvarjajo slovničarji. Prešeren je dokazal, kako samo pravi pesnik ustvarja jezik, in s tem potrdil resnico, da slovstvo, na osnovi jezikovnega izkustva najrazličnejših plasti, ki jih je mogoče najti in doživljati v nekem ljudstvu, jezik ustvarja in nenehno razvija.

Pozneje se je višja oblika jezikovnega spora (čisto političnega značaja) pokazala v bitki zoper Koseskega, ki je bil, vsaj kar se jezika tiče, Taras Kermauner XIX. stoletja. Slovenščini je delal silo, da nihče tako, jo rezal, jo lomil, jo ščipal in hkrati napihoval, da je bila vsa nabrekla in bulasta, hkrati pa ropotajoča kakor ciza na cizovozu. Levstik in Stritar, ki sta prevzela Trubarjevo oziroma Prešernovo jezikovno izročilo, sta zajezila jezikovni razkroj, ki ga je Koseski že zmagovito zasejal na Slovensko. Kot je znano, je bila ta zajezitev izrazito političnega značaja, bila je sad bitke mladoslovencev zoper staroslovence, bitke za Združeno Slovenijo.

Zgodovinski prelom v slovenskem jeziku pa je povzročila šele zmaga moderne oziroma literatura, ki se je razcvetela ob njej in tik po njej. To zmago vidimo iz znamenitega eseja Boža Voduška, ki je izšel leta 1933 v almanahu *Krog*. V tem eseju se Vodušek po končni zmagi in uveljavitvi slovenščine bori za *preureditev nazora o jeziku*. Vodušek je tedaj ugotovil, (kar Taras Kermauner kot svojo iznajdbo naglašja pol stoletja za njim), da se slovenščina izmika kmečkemu jeziku. In še nekaj bolj znamenitega je zapisal: »vsak jezik . . . je prvotno verbalen in šele po določenem kulturnem razvoju postane nominalen, ker to leži že v značaju obeh teh besednih kategorij: razvoj gre od podzavestnega k zavestnemu, od prevladovanja čustva k prevladovanju razuma. Od kategorij verba in nomina je verbum tisti, ki nosi neprimerno več čustvene vsebine kakor pa nomen in zato stoji v razvoju pred nominom.« In še tole pravi: »Tako se izkaže, da trditve naših tradicionalnih jezikoslovcev o moči slovenskega jezika, ki leži v glagolu, odkrivajo le nerazvitost slovenske kulture, ki svojega nacionalnega stila še ni mogla razviti«.

Pri tej Voduškovi trditvi pa smo obstali, kakor smo v glavnem obstali pri njegovi razčlembi tedanjega položaja slovenskega jezika in pri napotkih za njegovo preobrazbo.

In zašli v današnji položaj.

Za današnji položaj velja trditev, da je bil revolucionarni razvoj slovenske družbe v vseh plasteh in v vseh smereh hitrejši in močnejši od razvoja slovenskega jezika. Jezik bi se moral razvijati vzporedno z razvojem posameznih plasti sodobne slovenske družbe in »pokrivati« bi moral potrebe novega razvoja. Vendar se ni. Zakaj ni mogel spremljati skokovitega razvoja družbe, bi lahko zvedeli samo pri tistih, ki so bili tvorci slovenskega jezika od začetkov do dandanašnjih dni.

Kaj se je zgodilo in kaj se še dogaja?

Po letu 1945 se je v vsem slovenskem življenju najbolj razvila politika in z njo zvezane vede, kot so: filozofija, družboslovje, ekonomija, pravo in politologija vobče. Izrazje, ki ga uporablja politika, ni bilo samo vodilno izrazje javnih občil, vodstvenih ljudi in ustanov, ampak se je zalezlo do zadnje tovarne in zadnje gorske vasi in skoraj do zadnjega slovenskega človeka. Bistvena značilnost sedanjega slovenskega političnega jezika v vseh njegovih miselnih, pravnih in upravnih izrazjih je v mednarodni izposoji novih besed, ki so spodrinile slovenske ali pa stopile na prazna mesta, tja, kjer za nove družbeno-politične odnose pač nismo imeli ustreznega »znaka«. Ta mednarodna latovščina je skvarila in izmalčila slovenščino, saj je zastrepila celo tiste studence, iz katerih se je slovenščina najbolj učinkovito napajala. — Človek bi nehal verjeti v samostojnost naše družbe, če bi jo sodil po njenem izrazoslovju! Zanimivo je, da Kitajci sploh niso sprejeli v svoj jezik mednarodnega izrazoslovja, pa čeprav so revolucionarno preobrazili svojo družbo, in tudi Arabci so se z vso silo uprli kakršnemukoli onesnaženju svojih jezikov. Prav tako so prebujeni narodi Afrike zgradili pravi pravcati obrambni zid zoper vdiranje tujih besedi v njih domače govorce. Še bolj zanimivo pa je, da so se začeli na primer Francozi, ki se jim menda res ni treba bati za obstoj svojega jezika, z vso silo upirati vdoru anglosaksonskih tujk v jezik in so ta vdor z dokaj ostro propagando in z državnimi ukrepi tudi pravočasno zatrli. Etiemblova knjiga »Parlez vous Franglais? v kateri se znameniti profesor pariške Sorbone nesmrtno norčuje iz potujčevanja francoščine in uporabe tujih izrazov v francoski govornici, je še danes uspešnica in jo prodajajo celo kot žepno knjigo! Bil bi skrajni čas, da bi ugodili viziji Tarasa Kermaunerja in da bi se »visoki jezik« slovenščine zalezal v vladajoče ljudstvo!

Takrat bi se verjetno začeli z uspehom bojevati tudi zoper neko drugo nevarnost, ki preti slovenščini in je nanjo opozoril že Prešeren v *Novi pisariji*. Gre za vplive srbohrvaščine na slovenščino, oziroma za izpodrivanje našega jezika z njo. Dr. Anton Breznik je s svojimi znanstveno natančnimi članki o časnikarski slovenščini in o jeziku naših pripovednikov in pisateljev v glavnem pregnal hrvatizme in srbizme iz jezika piščočih ljudi, hrvatizmi in srbizmi pa zdaj vdirajo k nam skozi usta preprostega ljudstva. Nalezli so se jih v vojski, na televiziji, v filmu, v stripih in revijah, zlasti pa v neposrednih stikih z ljudmi, ki se iz južnih krajev selijo v Slovenijo. Do pred kratkim se je slovenščina zmagovito upirala slehernemu spodrivanju domačih besed, zlasti pa tistih, ki spodrivajo pristne in večkrat docela ustrezne domače izraze. Njen upor je bil bistveno zvezan z njeno nenehno bitko za kar največjo samostojnost in neodvisnost. Zdaj pa smo začeli sumljivo klecati v bitki zoper prehajanje srbohrvaških besed in izrazoslovja v naš jezik, verjetno iz strahu, da bi nas ne obsodili šovinizma, kar je neumnost brez primere. Resnica je, da za obrambo svojega jezika storimo prav malo ali skorajda nič. Še manj pa za njegovo širjenje. Od časa do časa se zaženemo ter prirejamo tečaje za tuje ljubitelje slovenščine, ki se za naš jezik zanimajo iz zgolj znanstvenih razlogov ali pa zaradi prevajalstva ali pa jim je slovenščina samo zaseben konjiček, priseljencem iz južnih krajev pa ne pomagamo, da bi se slovenščine naučili v tečajih ali iz knjig ali vsaj v živem razgovoru, čeprav sredi slovenščine živè.

Tretja nevarnost, ki preti našemu jeziku, pa je v njegovem »povsakdanjenju«, kakor tej akciji pravi Taras Kermauner. »Povsakdanjenje« slo-

venščine je namreč neposredna naloga grupe, ki se bori zoper tisto »na oblasti«, saj se pripravlja sama »izvajati oblast«. Gre za vdor pouličnega, predmestnega ali straniščne jezika in jezika podzemlja v najrazličnejše oblike kulture. V bistvu je »povsakdanjena« slovenščina oziroma slovenščina, ki so jo pahnili s prestola, jezik lumpenproletariata in njegovih različic, kakršne se kažejo v sodobnih hipijih, kulturnih kavbojih in jebivetrnih družbah, s katerih sranji, popizdevanji in fukarami vseh vrst se srečujemo v delih Vitomila Zupana, Dušana Jovanovića, Milana Jesiha, Tomaža Salamuna in mnogoterih drugih. Sama po sebi detronizacija jezika ni nič nenavadnega, nasprotno, nujno sodi v splošne prikazni neke omike. Tudi v drugih jezikih tega sveta poznamo vdore predmestnega in podzemnega jezika v literaturo oziroma v »visoki jezik«, vendar šele takrat, ko se je jezik že nekaj stoletij držal v svojih izdelanih oblikah, do katerih se je dokopal z največjimi težavami in mukami nešteti pisateljev. Razbijanje jezika ali njegovo detronizacijo si potemtakem lahko privoščijo le narodi z docela urejenim jezikom, v tem primeru postane razbijanje jezika, njegovo poniževanje ali povsakdanjenje izraz umetniških postopkov ali prenekaterih drugih literarnih učinkov, (večkrat pa tudi izraz literarne mode). Dvomim, da bi v slovenščini, ki je še vsa uboga in še dandanes ni razširila svojih moči na nova področja življenja, bilo pametno bistveno usmerjati njen zalet zgolj na področja človekovih lukenj. — Kermauner sicer »povsakdanjenja« slovenščine ne zadržuje samo na področju telesa in njegovih dogodivščin, kakor nekateri junaki njegove grupe (Zupan), ampak ima v zvezi s tem jezikom tudi umetniške terjatve. Gre za primer Šeligovega jezika, ki ga je Kermauner krstil za »narobe« pisanje, kar je seveda eno tistih prokrustovskih natezanj, kakršnih poznamo iz Kermaunerjeve pisarije milijon. Šeligo pač piše svojstveno slovenščino. A ker Kermauner očitno zamenjuje slog z obvladovanjem jezika, metafore z lingvistiko, se mu ne sanja, kaj je pravzaprav s Šeligovem pisanjem.

Gre pa še za tretjo smer Kermaunerjevih donkihotskih in nevarnih jezikovnih križarskih pohodov zoper slovenščino. Gre za »uraznoličenje« jezika. Če bi bilo mogoče razumeti, kaj ta skovanka pomeni, bi rekli, da hoče verjetno z njo povedati, kako mora slovenščina zrasti preko svojih mer v raznolikost, s katero bo došla vse, česar doslej ni mogla. Gre po vsej verjetnosti za jezik, kakršnega je pisal v svojih zgodnjih esejih v revijah *Križ* in *Križ na gori* Edvard Kocbek ali karkšnega je vrtil na svojem filozofskem ražnju dr. France Veber. To je sicer tisti jezik, ki teži v nominalnost, o kateri govori Božo Vodusek, je jezik, ki prodira v nova območja in zanje postavlja kandidature novega izrazja, vendar pa ne gre za naravno rast jezika, temveč za posiljevanje, ki se kaže predvsem v izmišljanju in kovanju novih besed, v umetnih tvorbah in potvorbah in v natezanju jezika do take spakljivosti, kakršno lahko vidimo samo v knjigah Tarasa Kermaunerja. Njegove knjige bodo ostale spomenik groze nekega jezika, se pravi spomenik jezikovnega babilonstva.

»Uraznoličenje« jezika pa bi bilo bolj pošteno imenovati tudi slovensko precioznost, saj gre v bistvu za moralno natanko isti, čeprav estetsko drugačen pojav, kot je bilo precioznost v Molièrovem času. Žal se je pod vplivom Tarasa Kermaunerja prav to jezikovno precioznost zaleglo predvsem v mlajšo slovensko inteligenco, na primer v skupino, ki se zbira okoli *Problemov*. Njihov jezik je namreč prava pravcata kermaunerska grozo-

vitost. Ta grozovitost pa nastaja iz čisto preprostega razloga: v tem jeziku ni treba in sploh ni mogoče govoriti čistih, preprostih in resnično ustvarjalnih misli. Ta jezik je samo pretveza. Za kaj? To je drugo vprašanje.

Sleherna bitka za jezik je jasen odsev bitke za osvobajanje človeka in njegovo veljavo. Osvobajanje človeka in njegova veljava pa terjata hkrati tudi ustvarjalnost, ustvarjalnost se nujno kaže v jeziku, saj jezik slehernega, še tako majhnega naroda dokazuje to resnico. Ker smo razmeroma mlad narod ali vsaj narod, ki doslej za vrsto dejavnosti in za vrsto družbenih stanj ni razvil ustreznih jezikovnih oblik, je rojevanje modernega slovenskega jezika tolikanj bolj težavno. Vendar je možnosti na pretek. Preden bi jih začeli razvijati, pa bi se morali spopasti z nevarnostmi, ki prete slovenščini. Hudedelsko spodrezovanje slovenščine z mednarodno latovščino, z ilirsko jebentilogijo in lumpenproletarskim jezikom je izraz političnega zanikanja kakršnegakoli uspešnega razvoja slovenske družbe, hkrati pa zapiranje te družbe pred svetom, (saj se jezika, kakšnega predlaga Taras Kermauner, ne da prevajati v svetovne jezike, svetovne literature pa ne v izdelke tega jezika!)

Poleg tega bi še zlahka ugotovili, da je tudi moderna lingvistična znanost pri vsej svoji mrzli objektivnosti in nezavzetosti za posebnosti jezika malih narodov docela antitarasovska. Vse lingvistične raziskovalne šole od XVII. stoletja do Chomskega, vse raziskave v psiholingvistiki in sociolingvistiki, vsa metodologija »znaka« ali metoda književnih zvrsti oziroma metoda nepomenskih jezikovnih enot ali tista, ki govori o bolj zapletenem jezikovnem tkivu, kot je govorica, zagovarjajo razvoj, ne zagovarjajo pa razkroja.

Zato so težnje, kakršne oznanja Taras Kermauner v svojem članku *Smer pluralizacije*, v odločnem nasprotju z osnovnim gonom k višjim oblikam življenja.